

ІСТОРІОГРАФІЯ ТА ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО

УДК (UDC) 327 (73:510)

DOI: <https://doi.org/10.21272/starovyna.2023.62.3>

ГОНЧАРЕНКО А. В. *

**РАДЯНСЬКА ІСТОРІОГРАФІЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ
США ЩОДО КНР, 1949–1991 рр.**

Анотація. У статті розглянуто радянську історіографію зовнішньої політики США щодо Китаю в 1949–1991 рр. Висвітлюються основні дослідницькі тенденції в радянській історіографії. Проаналізовані погляди радянських дослідників на зовнішню політику США щодо КНР у 1949–1991 рр.

Більше 50 років коло постійних наукових проблем в радянській американістиці фокусувалося на зовнішній політиці США, її принципах, пріоритетах та механізмах. Вчені тієї доби були затиснуті в ідеологічні рамки, що істотно позначалося на історичних дослідженнях. Проте це не завадило радянським історикам досліджувати актуальні проблеми, відкривати нові джерела, що вплинуло на розвиток американістики.

З метою відображення основних тенденцій проаналізовані узагальнюючі та окремі роботи з проблематики. Встановлено взаємозв'язок між ідеологічним кліматом та орієнтацією в історіографії.

Ключові слова: США, КНР, Китай, зовнішня політика, американсько-китайські відносини, історіографія.

У другій половині ХХ ст. американсько-китайські відносини займали одне з головних місць у світовій політиці. Протягом десятиліть історичні шляхи США і КНР зближувалися, розходилися, а інколи перепліталися найхимернішим чином. Стосунки між цими країнами визначалися внутрішньополітичними та зовнішньополітичними тенденціями їх розвитку, взаємодія яких призводила до співпраці і протистояння, періодів нормалізації двосторонніх відносин і гострої конфронтації. Всі ці процеси відкладали свій відбиток не лише на специфіку американсько-китайських стосунків, але і на співвідношення світових політичних сил.

Історичний аналіз подій другої половини ХХ ст. показує, що цей період можна охарактеризувати як час тісної взаємодії між Вашингтоном і Пекіном. Найбільш яскравим свідченням цього процесу є співпраця двох країн у складних умовах «холодної війни» і намагання зберегти безпековий характер системи міжнародних відносин тієї епохи.

---

* Гончаренко Анатолій Володимирович – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії Сумського державного університету. Scopus Author ID: 57219146753. ORCID: 0000-0003-4281-8735.

Цілком природно, що вченими різних країн проводились і проводяться ґрунтовні дослідження зовнішньої політики США. Однією з найбільш потужних, але водночас суб'єктивних, тенденційних та заідеологізованих течій в історичній науці, представники якої займалася дослідженням історії США, була радянська американістика. Саме тому необхідною умовою для проведення якісного дослідження зовнішньої політики США щодо КНР у 1949–1991 рр. є аналіз радянської історіографії проблематики.

Зовнішньополітична стратегія США є не лише практичною реалізацією курсу в різних функціональних сферах, але і результатом взаємодії різних елементів системи, тому нами будуть розглянуті найбільш значущі роботи, які присвячені не лише зовнішній політиці США щодо КНР у 1949–1991 рр., але і іншим факторам, які впливали на її реалізацію. Радянськими дослідниками не було написано загальних робіт, в яких аналізувалися б відразу всі основні напрямки американської політики щодо Китаю. Всі дослідження вчених СРСР стосувалися зовнішньополітичних, дипломатичних, військово-політичних, економічних, соціальних та інших проблем китайської політики США протягом періоду, що вивчається.

Розгляд радянської історіографії зовнішньої політики США щодо КНР у 1949–1991 рр. необхідно розпочати з фундаментальних робіт, які присвячені питанням зовнішньої політики і міжнародних відносин – «Міжнародні відносини після Другої світової війни», «Історія міжнародних відносин та зовнішньої політики СРСР», «Історія дипломатії», «Нариси міжнародних відносин у Південній, Південно-Східній Азії та Далекому Сході після Другої світової війни (1945–1955)», «Міжнародні відносини на Далекому Сході у післявоєнні роки», «Історія міжнародних відносин на далекому Сході. 1945–1977», «Міжнародні відносини у Південній, Південно-Східній Азії та Далекому Сході. 1955–1965», «Міжнародні відносини в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні», «Сучасна зовнішня політика США», «Історія зовнішньої політики СРСР» [43; 44; 45; 27; 25; 26; 59; 41; 42; 28; 40; 39; 66; 67; 24]. Ці роботи розкривають характер та тенденції розвитку відносин між різними країнами, а також між США та Китаєм, характеризуються багатим фактологічним матеріалом, але занадто тенденційні та заідеологізовані.

У фундаментальній праці «Міжнародні відносини на Далекому Сході у післявоєнні роки» радянські вчені розглянули американсько-китайські відносини у контексті «чотирикутника» США–КНР–Японія–СРСР, який визначає стосунки між країнами Азії [41; 42]. У роботі також виокремлені магістральні напрямки зовнішньої політики держав «чотирикутника» – політика стримування СРСР та країн комуністичного блоку (США), проведення антирадянського курсу та необхідність вирішення проблеми Тайваню (КНР), зовнішньоекономічне проникнення національних виробників на закордонні ринки (Японія), політико-дипломатичні зусилля, спрямовані на забезпечення контролю над своїми азійськими територіями (СРСР). Країни Корейського півострова, незважаючи на їх значну роль у регіональних відносинах, висвітлені у цій колективній праці як військово-політичні союзники США, Китаю та Радянського Союзу.

У роботі «Міжнародні відносини в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні» радянські історики продовжили лінію «чотирикутника» щодо розгляду зовнішньої

політики США стосовно КНР [39]. На їх думку, США найбільше турбували військово-політичні інтереси внаслідок реалізації політики «стримування». Економічні інтереси через суперечки з Японією були для Вашингтону другорядними. Провідною тенденцією зовнішньої політики Китаю була її антирадянська спрямованість, яка і визначала проблеми у співробітництві Пекіну з іншими державами. Для Японії найважливішим напрямком було проникнення та закріплення на зарубіжні ринки, що відповідало інтересам фінансово-олігархічних груп. Саме цей фактор був основним під час встановленні відносин із КНР. Це стало і найважливішою причиною американсько-японських торгово-економічних протиріч. Роль обох корейських держав визнавалася так само, як і у попередній праці, але з застереженням, що Республіка Корея була важливим експортним ринком для японських промисловців.

Питання внутрішньополітичної боротьби у США з проблем зовнішньої та військової політики, дослідження структури та механізмів функціонування державного апарату у взаємодії із громадськими групами різної політичного спектру, аналіз еволюції та механізмів формування і реалізації зовнішньополітичного курсу США щодо КНР з урахуванням ролі різних сил громадськості досліджували В. Попов, Б. Бухаров, Ю. Мельников, Н. Яковлев, С. Четверіков, Г. Трофименко, А. Громико, В. Кузьмін, А. Нагорний, Є. Іванян, В. Воронцов, Є. Бажанов, Г. Астафьев, А. Яковлев, Р. Овчинников, А. Уткін, Н. Федулова тощо [64; 10; 47; 49; 50; 48; 75; 72; 68; 15; 30; 55; 22; 12; 13; 14; 6; 5; 74; 58; 69; 70; 53].

Механізми формування китайської політики США детально аналізуються у роботі Є. Бажанова «Рушійні сили політики США щодо Китаю», в якій автор виокремлює складові компоненти процесу формування та прийняття зовнішньополітичних рішень Вашингтоном щодо КНР, включаючи діяльність урядових органів та установ, а також громадських інститутів [3].

В. Воронцов у праці «Справа «Амерейша»» показує витoki негативного ставлення впливової групи американських експертів-міжнародників до уряду Чан Кайші у період Другої світової війни, що детермінувало прагнення багатьох американських політичних і державних діячів, науковців і журналістів до перегляду китайської політики США у 60–70-х рр. ХХ ст. [12].

Еволюція зовнішньополітичного курсу США щодо КНР, а також дипломатична підготовка американсько-китайського зближення, проаналізовані в роботах С. Сергейчук «США та Китай», В. Кузьміна «Китай у стратегії американського імперіалізму», В. Воронцова «Китай та США: 60-70-ті роки», С. Меркулова «Американо-китайське зближення (друга половина 70-х років)» [73; 30; 13; 51]. Проте ці радянські історики не використали цілу низку важливих документів, які стосувалися політики Вашингтону стосовно Пекіну, та стали доступними для дослідників пізніше.

В. Бірюков у дослідженні «Китайці у США та американо-китайські відносини на сучасному етапі» вивчає історію формування китайської діаспори у США до початку 80-х рр. ХХ ст., а також її вплив на розвиток відносин між США та КНР [9]. Особливий інтерес мають висновки, зроблені автором, щодо факторів формування китайської діаспори в США, її соціального складу та політичних поглядів.

М. Федулова, аналізуючи американську зовнішню політику в Азійсько-Тихоокеанському регіоні в 70–80-х рр. ХХ ст., констатує, що військово-політичний фактор визначав зовнішньополітичний курс США щодо Китаю та реалізовувався за трьома напрямками: 1) зміцнення відносин з союзниками та модернізація збройних сил; 2) розвиток всебічних відносин із КНР на антирадянській основі; 3) відмова підтримувати зовнішньополітичні ініціативи СРСР [70]. Економічні проблеми у відносинах із Пекіном були важливими для американського уряду лише тоді, коли вони стосувалися інтересів американських виробників.

У працях радянських дослідників, які присвячені зовнішньоекономічній політиці США, розглянуто певне коло питань, що стосується Китаю. В. Кур'єров у своїх роботах, визначає, що причиною зростання американського несировинного імпорту було технологічне відставання низки галузей американської промисловості [31; 32]. Прагнення її представників зберегти колишні частки на внутрішньому ринку призвели до введення урядом обмежень щодо імпорту деяких товарів із країн Азії. Вашингтон розглядав китайський ринок, а також ринки інших азійських країн, як фактор, здатний призвести до зростання експорту та, відповідно, до зростання економіки США.

А. Парканський зазначає, що торговельно-економічні відносини США із КНР визначалися станом та значенням національних ринків кожної з країн [60]. Основними показниками національних ринків були: спад виробництва, зростання торговельного дефіциту, прагнення вийти на зарубіжні ринки (США), закритість та зацікавленість у постачанні американської сировини, продовольства та низки товарів машинобудування (Китай). Ці риси національних ринків призвели до того, що в політиці США щодо КНР у 80-х рр. ХХ ст. почав посилюватися напрямок, який передбачав відкриття та розширення китайського ринку для американських компаній.

У колективній праці «Американський капіталізм у 80-ті роки. Закономірності та тенденції розвитку економіки» розглянуто структурні зміни в економіці США, що вплинули на політику щодо Китаю [3]. Криза старих галузей промисловості призвела до запровадження протекціоністських заходів, які були націлені на їх модернізацію. Щоб підтримати ці галузі, уряд пішов на конфронтацію з СРСР та зміцнення відносин із КНР та іншими країнами Азії у 80-х рр. ХХ ст. з метою збільшення завантаженості відповідних виробництв. Автор також згадує, проте детально не вивчає, вплив сільського господарства, яке перетворилося на експорторієнтовану галузь, на американську політику щодо Китаю.

Роботи радянських учених, які висвітлювали військово-політичні аспекти політики США щодо Китаю, виходили з того, що вони були обумовлені сформованими в 50–70-х рр. ХХ ст. дружніми відносинами США з країнами Азії, протистоянням капіталістичних та соціалістичних країн, глобальним характером та антирадянською спрямованістю. Проте, розглядаючи військово-політичний курс Вашингтону, радянські дослідники розійшлися у поглядах. Більшість з них вважала, що політика США призведе до нагнітання напруженості в Азії та мілітаризації цього регіону [36; 61; 37; 61; 70; 73]. Меншість (В. Денисов і Б. Занегін) зазначали, що курс, який впроваджується, детермінує зміцнення позицій США в Китаї та сприятиме зменшенню напруженості в Азії [16; 18; 20; 21].

Окремо слід розглянути статтю А. Маркова, в якій відзначено, що невійськові фактори дозволили зміцнити американську економічну та військово-політичну присутність у Китаї та інших країнах азійського регіону [38].

Дослідження В. Ломикіна, І. Ільїна, А. Нагорного, І. Алексєєва, Ф. Лікіна, Н. Васильєва, Б. Занєгіна та П. Мозіаса присвячені американській політиці щодо КНР у 80 – на початку 90-х рр. XX ст. [35; 23; 56; 57; 1; 2; 34; 11; 17; 19; 54]. У цих роботах зазначено, що зовнішньополітичний курс Вашингтону визначався тим, що інтереси сторін збігалися чи були паралельними в економіці та сфері безпеки. Відправними точками формування китайської політики США був рівень розвитку економіки КНР та антирадянська позиція Пекіну. У подальшому політика США щодо Китаю, як відзначали ці дослідники, була суперечливою – з одного боку, заохочувалися економічні контакти, але з іншого боку рівень їх розвитку залежав від політичного та військово-політичного курсу США. Збереження Білим Домом права на постачання зброї та військової техніки Тайваню розглядалося ними як збереження елементів попередньої політики «стримування», яка була спрямована проти КНР і СРСР.

А. Мельвіль та А. Фурсенко дослідили різні соціальні процеси, що вплинули на американську політику щодо Китаю в 80 – на початку 90-х рр. XX ст. [46; 71]. Вони відзначили, що вільна торгівля ще до цього часу стала важливим напрямком зовнішньоекономічної політики США. Зростання кількості прихильників антипротекціоністської політики, зміцнення становища нових галузей в американській економіці, намагання знайти нові закордонні ринки, освоєння їх іноземними конкурентами, розвиток торгових відносин на її основі, все це сформувало провідний напрямок зовнішньоекономічного курсу США щодо Китаю.

Окремо слід зупинитися на дослідженні місця та ролі Китайської Республіки (КР) на Тайвані в політиці США щодо КНР. Необхідно зазначити, що радянська історіографія налічує лише декілька ґрунтових робіт, а також певну кількість статей, що стосувалися тайванської проблеми в американсько-китайських відносинах [7; 8; 4; 29; 62; 63]. Більшість радянських істориків досліджувало питання Тайваню лише у контексті американсько-китайських відносин. Вони не приділяли достатньої уваги вивченню впливу внутрішньополітичної ситуації у КР та США на розвиток американсько-китайських відносин. Побіжно вивчали проблему Тайваню також вчені, які досліджували зовнішню політику США, КНР, а також міжнародні відносини на Далекому Сході [28; 51; 6; 5; 33; 52].

Таким чином, аналіз використаної літератури показав, що радянські вчені зробили значний внесок у дослідження зовнішньої політики США щодо КНР у 1949–1991 рр., її еволюції та концептуальних засад. Ними зібрано і узагальнено цінний фактичний матеріал, зафіксовано цікаві спостереження, створено специфічну наукову базу, яка дає уявлення про основні напрямки зовнішньополітичної діяльності США, а також про стан американсько-китайських відносин. В останнє десятиріччя існування СРСР спостерігається зростання інтересу до проблеми розвитку зовнішньополітичного курсу США стосовно Китаю.

В радянській історіографії зовнішньої політики США щодо КНР у 1949–1991 рр. було досліджено значне коло питань, проте необхідно зробити низку застережень. Перш за все, основні досягнення у вивченні цієї проблеми здійснили

економісти та політологи, а не історики. Відповідно після зникнення з політичної карти СРСР у 1991 р. фактично перестали публікуватися роботи, присвячені дослідженню зовнішньої політики США щодо Китаю.

На праці радянських учених звано вплинули ідеологічні та психологічні фактори «холодної війни». Економісти у своїх роботах, як правило, виходили з тези про «загальну кризу капіталізму». Відповідно до цього, у більшості їх досліджень наголос робився на вплив кризи виробництва на зовнішньоекономічну політику США. Обійти чи відмовитися від цієї тези, проаналізувати механізми, які забезпечували зростання виробництва, розглянути місце економічно міцних технологічних галузей у формуванні зовнішньоекономічної політики США щодо Китаю та інших країн Азії вдалося небагатьом дослідникам.

Загострення американсько-радянських відносин наприкінці 70 – на початку 80-х рр. XX ст. призвело до значного посилення антиамериканської риторики та настроїв у СРСР. Це позначилося на переважній більшості робіт з історії зовнішньої політики США у першій половині 80-х рр. XX ст. Крім того, будь-які кроки в галузі зовнішньої політики чи безпеки, зроблені Вашингтоном, розцінювалися як антирадянські та агресивні.

Зменшення ідеологічного впливу марксистсько-ленінської методології наприкінці 80-х рр. XX ст., використання нових теоретичних підходів, доступ до нових джерел, призвели до переосмислення минулого радянською історичною наукою. Проте ці процеси торкнулися, перш за все, історії зовнішньої політики країн Європи, ближчих у географічному та культурному аспектах європейській частині СРСР, де були зосереджені основні дослідницькі центри. У той же час цей процес оминув вивчення історії політики США щодо Китаю.

Література і джерела

1. Алексеев И. О некоторых тенденциях в развитии отношений между США и КНР // *Международная жизнь*. 1983. № 9. С. 117-127.
2. Алексеев И., Николаев Ф. О проблеме Тайваня в американо-китайских связях // *Международная жизнь*. 1984. № 5. С. 35-41.
3. Американский капитализм в 80-е годы. Закономерности и тенденции развития экономики / отв. ред. Г. Е. Скоров. Москва: Наука, 1986. 542 с.
4. Арсеньева Г. И. Тайвань и политика Пекина, Вашингтона и Токио (60-е–70-е гг.). Москва: Наука, 1976. 199 с.
5. Астафьев Г. В. Интервенция США в Китае, 1945–1949 / 2-е изд., доп. Москва: Мысль, 1985. 399 с.
6. Бажанов Е. П. Движущие силы внешней политики США в отношении Китая. Москва: Наука, 1982. 240 с.
7. Барышников В. Н. «Тайваньский вопрос» в китайско-американских отношениях (1949–1958 гг.). Москва: Институт Дальнего Востока, 1969. 270 с.
8. Барышников В. Н. Американская политика вооружения тайваньского режима // *Проблемы Дальнего Востока*. 1983. № 1. С. 51-61.
9. Бирюков В. И. Китайцы в США и американо-китайские отношения на современном этапе. Москва: Наука, 1983. 141 с.
10. Бухаров Б. И. Политика США в отношении Китайской Народной Республики, 1949–1953. Москва: Издательство Академии наук СССР, 1958. 242 с.
11. Васильев Н. В., Мироненков Е. Г. Тайваньский фактор в американо-китайских отношениях // *Проблемы Дальнего Востока*. 1985. № 2. С. 58-64

12. Воронцов В. Б. Дело «Амерэйша» (политические столкновения в США по проблемам Китая). Москва: Международные отношения, 1974. 208 с.
13. Воронцов В. Б. Китай и США: 60–70-е годы. Москва: Наука, 1979. 172 с.
14. Воронцов В. Б. Миссионеры и их наследники: Повороты политики США в отношении Китая. Москва: Издательство политической литературы, 1986. 239 с.
15. Громыко А. А. Внешняя политика США: уроки и действительность, 60–70-е годы. Москва, 1978. 316 с.
16. Денисов В. И. Некоторые аспекты новой дальневосточной стратегии США // Проблемы Дальнего Востока. 1983. № 1. С. 10-23.
17. Занегин Б. Н. Американский империализм и Китай // Проблемы Дальнего Востока. 1986. № 4. С. 45-59.
18. Занегин Б. Н. К вопросу об основах американо-китайского сближения // Народы Азии и Африки. 1976. № 4. С. 32-44.
19. Занегин Б. Н. Китайская политика администрации Рейгана // Мировая экономика и международные отношения. 1988. № 12. С. 42-51.
20. Занегин Б. Н. Стратегия США в АТР // Проблемы Дальнего Востока. 1988. № 5. С. 18-27.
21. Занегин Б. Н. Тихоокеанский аспект внешнеполитической стратегии США // США: экономика, политика, идеология. 1988. № 5. С. 11-18.
22. Иванян Э. А. Белый Дом: президенты и политика / 2-е изд., перераб. и доп. Москва: Политиздат, 1979. 383 с.
23. Ильин И. А., Лаптев В. «Китайский фактор» в политике американского империализма // Мировая экономика и международные отношения. 1982. № 1. С. 25-35.
24. История внешней политики СССР. 1917–1985 гг. В 2 т. Т. 2. 1945–1985 гг. / 5-е изд., перераб. и доп., под ред. А. А. Громыко, Б. Н. Пономарева. Москва: Наука, 1986. 692 с.
25. История дипломатии. В 5 т. Т. 5. Кн. 1 / 2-е изд., под ред.: А. А. Громыко, И. Н. Земскова, В. А. Зорина и др. Москва: Издательство политической литературы, 1974. 750 с.
26. История дипломатии. В 5 т. Т. 5. Кн. 2 / 2-е изд., под ред.: А. А. Громыко, И. Н. Земскова, В. А. Зорина и др. Москва: Издательство политической литературы, 1979. 766 с.
27. История международных отношений и внешней политики СССР. 1917–1967 гг. В 3 т. Т. 3. 1945–1967 гг. / под общ. ред. В. Г. Трухановского. Москва: Международные отношения, 1967. 510 с.
28. История международных отношений на Дальнем Востоке. 1945–1977 / глав. ред. С. Л. Тихвинский. Хабаровск: Хабаровское книжное издательство, 1978. 558 с.
29. Капустин Д. Т. Тайвань и Южная Корея в китайско-американских отношениях (1969–1979). Москва: Наука, 1980. 197 с.
30. Кузьмин В. В. Китай в стратегии американского империализма. Москва: Международные отношения, 1978. 271 с.
31. Курьеров В. Г. Внешнеторговая политика США. Москва: Международные отношения, 1980. 230 с.
32. Курьеров В. Г. Внешнеэкономический курс республиканской администрации. Москва: Международные отношения, 1987. 176 с.
33. Ледовский А. М. Китайская политика США и советская дипломатия. 1942–1954. Москва: Наука, 1985. 287 с.
34. Ликин Л. Ф. Вашингтон–Пекин: новый этап сотрудничества. (Об итогах визита премьера Госсовета КНР Чжао Цзяна в США) // Проблемы Дальнего Востока. 1984. № 1. С. 131-136.
35. Ломыкин В. П. КНР–США: некоторые итоги и проблемы сближения // Проблемы Дальнего Востока. 1981. № 4. С. 29-40.
36. Лукин В. П. Азиатско-Тихоокеанская стратегия: рейгановский вариант // США: экономика, политика, идеология. 1983. № 9. С. 7-19.
37. Лукин В. П. Тихоокеанское направление международной политики // Мировая экономика и международные отношения. 1986. № 11. С. 67-74.
38. Марков А. П. Роль невоенных факторов в военно-политической стратегии США // Проблемы Дальнего Востока. 1988. № 2. С. 74-80.

39. Международные отношения в Азиатско-Тихоокеанском регионе / под ред. Д. В. Петрова. Москва: Наука, 1979. 280 с.
40. Международные отношения в Южной и Юго-Восточной Азии и на Дальнем Востоке. 1955–1965 / отв. ред. М. С. Капица. Москва: Наука, 1978. 269 с.
41. Международные отношения на Дальнем Востоке в послевоенные годы. В 2 т. Т. I. (1945–1957 годы) / ред. колл.: Е. М. Жуков и др. Москва: Мысль, 1978. 279 с.
42. Международные отношения на Дальнем Востоке в послевоенные годы. В 2 т. Т. II. (1958–1976 годы) / ред. колл.: Е. М. Жуков и др. Москва: Мысль, 1978. 288 с.
43. Международные отношения после Второй мировой войны. В 3 т. Т. 1. 1945–1949 гг. / глав. ред.: Н. Н. Иноземцев и др. Москва: Политиздат, 1962. 760 с.
44. Международные отношения после Второй мировой войны. В 3 т. Т. 2. 1950–1955 гг. / глав. ред.: Н. Н. Иноземцев и др. Москва: Политиздат, 1963. 743 с.
45. Международные отношения после Второй мировой войны. В 3 т. Т. 3. 1956–1964. / глав. ред. Н. Н. Иноземцев. Москва: Политиздат, 1965. 778 с.
46. Мельвиль А. Ю. США – сдвиг вправо? Москва: Наука, 1986. 214 с.
47. Мельников Ю. М. Внешнеполитические доктрины США. Происхождение и сущность программы «новых рубежей» президента Дж. Кеннеди. Москва: Наука, 1970. 495 с.
48. Мельников Ю. М. Имперская политика США: истоки и современность. Москва: Международные отношения, 1984. 256 с.
49. Мельников Ю. М. От Потсдама к Гуаму. Очерки американской дипломатии. Москва: Политиздат, 1974. 367 с.
50. Мельников Ю. М. Сила и бессилие: внешняя политика Вашингтона. 1945–1982 гг. Москва: Политиздат, 1983. 368 с.
51. Меркулов С. К. Америко-китайское сближение (вторая половина 70-х годов). Москва: Наука, 1980. 120 с.
52. Место Китая в глобальной политике США / редкол.: В.П. Лукин (отв. ред.) и др. Москва: Наука, 1987. 359 с.
53. Механизм формирования внешней политика США / отв. ред. Г. А. Трофименко, И. Т. Подлесный. Москва: Наука, 1986. 205 с.
54. Мозиас П. М. Совместное предпринимательство США и КНР // США: экономика, политика, идеология. 1991. № 9. С. 53-61.
55. Нагорный А. А. Проблема американо-китайских отношений во внутривосточной жизни США в 60–70 годы: автореф. дис. ...к-та ист. наук: 07.00.05. Москва, 1978. 25 с.
56. Нагорный А. А., Парканский А. Б. США и Китай: экономические и научно-технические аспекты китайской политики Вашингтона. Москва: Наука, 1982. 218 с.
57. Нагорный А. А., Цыплаков С. С. США–КНР: экономическое сотрудничество // США: экономика, политика, идеология. 1989. № 6. С. 32-39.
58. Овинников Р. С. Зигзаги внешней политики США. От Никсона до Рейгана. Москва: Политиздат, 1986. 400 с.
59. Очерки международных отношений в Южной, Юго-Восточной Азии и на Дальнем Востоке после второй мировой войны (1945–1955) / ред. колл.: Г. Л. Бондаревский, М. С. Капица и др. Москва: Наука, 1975. 400 с.
60. Парканский А. Б. Экономические интересы США в Азиатско-Тихоокеанском регионе. Москва: Наука, 1983. 208 с.
61. Петухов В. И., Рагулин Г. И. Эскалация агрессивности США в Восточной Азии // Проблемы Дальнего Востока. 1983. № 4. С. 77-89.
62. Петухов В. США против воссоединения Тайваня с КНР // Азия и Африка сегодня. 1988. № 9. С. 46-47.
63. Петухов В. Тайвань и политика США в Восточной Азии // Проблемы Дальнего Востока. 1987. № 5. С. 71-78.
64. Попов В. К. Провал агрессии США в Китае после Второй мировой войны. Москва: Госполитиздат, 1955. 247 с.
65. Сергейчук С. США и Китай. Москва: Международные отношения, 1973. 240 с.
66. Современная внешняя политика США. В 2 т. Т. 1 / отв. ред. Г. А. Трофименко. Москва: Наука, 1984. 462 с.

67. Современная внешняя политика США. В 2 т. Т. 2 / отв. ред. Г. А. Трофименко. Москва: Наука, 1984. 479 с.
68. Трофименко Г. А. США: политика, война, идеология. Москва: Мысль, 1976. 376 с.
69. Уткин А. И. Стратегия глобальной экспансии: внешнеполитические доктрины США. Москва: Международные отношения, 1986. 287 с.
70. Федулова Н. Г. Эволюция политики США в Азиатско-Тихоокеанском регионе. 70–80-е годы. Москва: Наука, 1987. 191 с.
71. Фурсенко А. А. Президенты и политика США. 70-е годы. Ленинград: Наука, 1989. 292 с.
72. Четвериков С. Б. Кто и как делает политику в США. Москва: международные отношения, 1974. 238 с.
73. Шаскольский Н. В. АТР в военных планах США // Проблемы Дальнего Востока. 1987. № 4. С. 70-80.
74. Яковлев А. Н. От Трумэна до Рейгана. Доктрины и реальности ядерного века. Москва: Молодая Гвардия, 1985. 416 с.
75. Яковлев Н. Н. Преступившие грань. Москва: Международные отношения, 1970. 352 с.

References

1. Alekseev I. O nekotoryh tendencijah v razvitii otnoshenij mezhdru SShA i KNR // Mezhdunarodnaja zhizn'. 1983. № 9. S. 117-127.
2. Alekseev I., Nikolaev F. O probleme Tajvanja v amerikano-kitajskih svjazjah // Mezhdunarodnaja zhizn'. 1984. № 5. S. 35-41.
3. Amerikanskij kapitalizm v 80-e gody. Zakonomernosti i tendencii razvitija jekonomiki / отв. ред. G. E. Skorov. Moskva: Nauka, 1986. 542 s.
4. Arsen'eva G. I. Tajvan' i politika Pekina, Vashingtona i Tokio (60-e–70-e gg.). Moskva: Nauka, 1976. 199 s.
5. Astaf'ev G. V. Intervencija SShA v Kitae, 1945–1949 / 2-e izd., dop. Moskva: Mysl', 1985. 399 s.
6. Bazhanov E. P. Dvizhushhie sily vneshnej politiki SShA v otnoshenii Kitaja. Moskva: Nauka, 1982. 240 s.
7. Baryshnikov V. N. «Tajvan'skij vopros» v kitajsko-amerikanskih otnoshenijah (1949–1958 gg.). Moskva: Institut Dal'nego Vostoka, 1969. 270 s.
8. Baryshnikov V. N. Amerikanskaja politika vooruzhenija tajvan'skogo rezhima // Problemy Dal'nego Vostoka. 1983. № 1. S. 51-61.
9. Birjukov V. I. Kitajcy v SShA i amerikano-kitajskie otnoshenija na sovremennom jetape. Moskva: Nauka, 1983. 141 s.
10. Buharov B. I. Politika SShA v otnoshenii Kitajskoj Narodnoj Respubliki, 1949–1953. Moskva: Izdatel'stvo Akademii nauk SSSR, 1958. 242 s.
11. Vasil'ev N. V., Mironenkov E. G. Tajvan'skij faktor v amerikano-kitajskih otnoshenijah // Problemy Dal'nego Vostoka. 1985. № 2. S. 58-64
12. Voroncov V. B. Delo «Amerjejsja» (politicheskie stolknovenija v SShA po problemam Kitaja). Moskva: Mezhdunarodnye otnoshenija, 1974. 208 s.
13. Voroncov V. B. Kitaj i SShA: 60–70-e gody. Moskva: Nauka, 1979. 172 s.
14. Voroncov V. B. Missionery i ih nasledniki: Povороты политики SShA v otnoshenii Kitaja. Moskva: Izdatel'stvo politicheskoi literatury, 1986. 239 s.
15. Gromyko A. A. Vneshnjaja politika SShA: uroki i dejstvitel'nost', 60–70-e gody. Moskva, 1978. 316 s.
16. Denisov V. I. Nekotorye aspekty novej dal'nevostochnoj strategii SShA // Problemy Dal'nego Vostoka. 1983. № 1. S. 10-23.
17. Zanegin B. N. Amerikanskij imperializm i Kitaj // Problemy Dal'nego Vostoka. 1986. № 4. S. 45-59.
18. Zanegin B. N. K voprosu ob osnovah amerikano-kitajskogo sbližhenija // Narody Azii i Afriki. 1976. № 4. С. 32-44.

19. Zanegin B. N. Kitajskaja politika administracii Rejgana // Mirovaja jekonomika i mezhdunarodnye otnoshenija. 1988. № 12. С. 42-51.
20. Zanegin B. N. Strategija SShA v ATR // Problemy Dal'nego Vostoka. 1988. № 5. S. 18-27.
21. Zanegin B. N. Tihookeanskij aspekt vneshnepoliticheskoj strategii SShA // SShA: jekonomika, politika, ideologija. 1988. № 5. S. 11-18.
22. Ivanjan Je. A. Belyj Dom: prezidenty i politika / 2-e izd., pererab. i dop. Moskva: Politizdat, 1979. 383 s.
23. Il'in I. A., Laptev V. «Kitajskij faktor» v politike amerikanskogo imperializma // Mirovaja jekonomika i mezhdunarodnye otnoshenija. 1982. № 1. S. 25-35.
24. Istorija vneshnej politiki SSSR. 1917–1985 gg. V 2 t. T. 2. 1945–1985 gg. / 5-e izd., pererab. i dop., pod red. A. A. Gromyko, B. N. Ponomareva. Moskva: Nauka, 1986. 692 s.
25. Istorija diplomatii. V 5 t. T. 5. Kn. 1 / 2-e izd., pod red.: A. A. Gromyko, I. N. Zemskova, V. A. Zorina i dr. Moskva: Izdatel'stvo politicheskoj literatury, 1974. 750 s.
26. Istorija diplomatii. V 5 t. T. 5. Kn. 2 / 2-e izd., pod red.: A. A. Gromyko, I. N. Zemskova, V. A. Zorina i dr. Moskva: Izdatel'stvo politicheskoj literatury, 1979. 766 s.
27. Istorija mezhdunarodnyh otnoshenij i vneshnej politiki SSSR. 1917–1967 gg. V 3 t. T. 3. 1945–1967 gg. / pod obshh. red. V. G. Truhanovskogo. Moskva: Mezhdunarodnye otnoshenija, 1967. 510 s.
28. Istorija mezhdunarodnyh otnoshenij na Dal'nem Vostoke. 1945–1977 / glav. red. S. L. Tihvinskij. Habarovsk: Habarovskoe knizhnoe izdatel'stvo, 1978. 558 s.
29. Kapustin D. T. Tajvan' i Juzhnaja Koreja v kitajsko-amerikanskih otnoshenijah (1969–1979). Moskva: Nauka, 1980. 197 s.
30. Kuz'min V. V. Kitaj v strategii amerikanskogo imperializma. Moskva: Mezhdunarodnye otnoshenija, 1978. 271 c
31. Kur'erov V. G. Vneshnetorgovaja politika SShA. Moskva: Mezhdunarodnye otnoshenija, 1980. 230 s.
32. Kur'erov V. G. Vneshnejekonomicheskij kurs respublikanskoj administracii. Moskva: Mezhdunarodnye otnoshenija, 1987. 176 s.
33. Ledovskij A. M. Kitajskaja politika SShA i sovetskaja diplomatija. 1942–1954. Moskva: Nauka, 1985. 287 s.
34. Likin L. F. Vashington–Pekin: novyj jetap sotrudnichestva. (Ob itogah vizita prem'era Gossoveta KNR Chzhao Czyjana v SShA) // Problemy Dal'nego Vostoka. 1984. № 1. S. 131-136.
35. Lomykin V. P. KNR–SShA: nekotorye itogi i problemy sblizhenija // Problemy Dal'nego Vostoka. 1981. № 4. S. 29-40.
36. Lukin V. P. Aziatsko-Tihookeanskaja strategija: rejganovskij variant // SShA: jekonomika, politika, ideologija. 1983. № 9. S. 7-19.
37. Lukin V. P. Tihookeanskoe napravlenie mezhdunarodnoj politiki // Mirovaja jekonomika i mezhdunarodnye otnoshenija. 1986. № 11. S. 67-74.
38. Markov A. P. Rol' nevoennyh faktorov v voenno-politicheskoj strategii SShA // Problemy Dal'nego Vostoka. 1988. № 2. S. 74-80.
39. Mezhdunarodnye otnoshenija v Aziatsko-Tihookeanskom regione / pod red. D. V. Petrova. Moskva: Nauka, 1979. 280 s.
40. Mezhdunarodnye otnoshenija v Juzhnoj i Jugo-Vostochnoj Azii i na Dal'nem Vostoke. 1955–1965 / otv. red. M. S. Kapica. Moskva: Nauka, 1978. 269 s.
41. Mezhdunarodnye otnoshenija na Dal'nem Vostoke v poslevoennye gody. V 2 t. T. I. (1945–1957 gody) / red. koll.: E. M. Zhukov i dr. Moskva: Mysl', 1978. 279 s.
42. Mezhdunarodnye otnoshenija na Dal'nem Vostoke v poslevoennye gody. V 2 t. T. II. (1958–1976 gody) / red. koll.: E. M. Zhukov i dr. Moskva: Mysl', 1978. 288 s.
43. Mezhdunarodnye otnoshenija posle Vtoroj mirovoj vojny. V 3 t. T. 1. 1945–1949 gg. / glav. red.: N. N. Inozemcev i dr. Moskva: Politizdat, 1962. 760 s.
44. Mezhdunarodnye otnoshenija posle Vtoroj mirovoj vojny. V 3 t. T. 2. 1950–1955 gg. / glav. red.: N. N. Inozemcev i dr. Moskva: Politizdat, 1963. 743 s.
45. Mezhdunarodnye otnoshenija posle Vtoroj mirovoj vojny. V 3 t. T. 3. 1956–1964. / glav. red. N. N. Inozemcev. Moskva: Politizdat, 1965. 778 s.
46. Mel'vil' A. Ju. SShA – sdvig vpravo? Moskva: Nauka, 1986. 214 s.

47. Mel'nikov Ju. M. Vneshnepoliticheskie doktriny SShA. Proishozhdenie i sushhnost' programmy «novyh rubezhej» prezidenta Dzh. Kennedi. Moskva: Nauka, 1970. 495 s.
48. Mel'nikov Ju. M. Imperskaja politika SShA: istoki i sovremennost'. Moskva: Mezhdunarodnye otnoshenija, 1984. 256 s.
49. Mel'nikov Ju. M. Ot Potsdama k Guamu. Ocherki amerikanskoj diplomatii. Moskva: Politizdat, 1974. 367 s.
50. Mel'nikov Ju. M. Sila i bessilie: vneshnjaja politika Vashingtona. 1945–1982 gg. Moskva: Politizdat, 1983. 368 s.
51. Merkulov S. K. Amerikano-kitajskoe sblizhenie (vtoraja polovina 70-h godov). Moskva: Nauka, 1980. 120 s.
52. Mesto Kitaja v global'noj politike SShA / redkol.: V.P. Lukin (otv. red.) i dr. Moskva: Nauka, 1987. 359 s.
53. Mehanizm formirovanija vneshnej politika SShA / otv. red. G. A. Trofimenko, I. T. Podlesnyj. Moskva: Nauka, 1986. 205 s.
54. Mozias P. M. Sovmestnoe predprinimatel'stvo SShA i KNR // SShA: jekonomika, politika, ideologija. 1991. № 9. S. 53-61.
55. Nagornyj A. A. Problema amerikano-kitajskih otnoshenij vo vnutripoliticheskoj zhizni SShA v 60–70 gody: avtoref. dis. ...k-ta ist. nauk: 07.00.05. Moskva, 1978. 25 s.
56. Nagornyj A. A., Parkanskij A. B. SShA i Kitaj: jekonomicheskie i nauchno-tehnicheskie aspekty kitajskoj politiki Vashingtona. Moskva: Nauka, 1982. 218 s.
57. Nagornyj A. A., Cyplakov S. S. SShA–KNR: jekonomicheskoe sotrudnichestvo // SShA: jekonomika, politika, ideologija. 1989. № 6. S. 32-39.
58. Ovinnikov R. S. Zigzagi vneshnej politiki SShA. Ot Niksona do Rejgana. Moskva: Politizdat, 1986. 400 s.
59. Ocherki mezhdunarodnyh otnoshenij v Juzhnoj, Jugo-Vostochnoj Azii i na Dal'nem Vostoke posle vtoroj mirovoj vojny (1945–1955) / red. koll.: G. L. Bondarevskij, M. S. Kapica i dr. Moskva: Nauka, 1975. 400 s.
60. Parkanskij A. B. Jekonomicheskie interesy SShA v Aziatsko-Tihookeanskom regione. Moskva: Nauka, 1983. 208 s.
61. Petuhov V. I., Ragulin G. I. Jeskalacija agressivnosti SShA v Vostochnoj Azii // Problemy Dal'nego Vostoka. 1983. № 4. S. 77-89.
62. Petuhov V. SShA protiv vossoedinenija Tajvanja s KNR // Azija i Afrika segodnja. 1988. № 9. S. 46-47.
63. Petuhov V. Tajvan' i politika SShA v Vostochnoj Azii // Problemy Dal'nego Vostoka. 1987. № 5. S. 71-78.
64. Popov V. K. Proval agressii SShA v Kitae posle Vtoroj mirovoj vojny. Moskva: Gospolitizdat, 1955. 247 s.
65. Sergejchuk S. SShA i Kitaj. Moskva: Mezhdunarodnye otnoshenija, 1973. 240 s.
66. Sovremennaja vneshnjaja politika SShA. V 2 t. T. 1 / otv. red. G. A. Trofimenko. Moskva: Nauka, 1984. 462 s.
67. Sovremennaja vneshnjaja politika SShA. V 2 t. T. 2 / otv. red. G. A. Trofimenko. Moskva: Nauka, 1984. 479 s.
68. Trofimenko G. A. SShA: politika, vojna, ideologija. Moskva: Mysl', 1976. 376 s.
69. Utkin A. I. Strategija global'noj jekspansii: vneshnepoliticheskie doktriny SShA. Moskva: Mezhdunarodnye otnoshenija, 1986. 287 s.
70. Fedulova N. G. Jevoljucija politiki SShA v Aziatsko-Tihookeanskom regione. 70–80-e gody. Moskva: Nauka, 1987. 191 s.
71. Fursenko A. A. Prezidenty i politika SShA. 70-e gody. Leningrad: Nauka, 1989. 292 s.
72. Chetverikov S. B. Kto i kak delaet politiku v SShA. Moskva: mezhdunarodnye otnoshenija, 1974. 238 s.
73. Shaskol'skij N. V. ATR v voennyh planah SShA // Problemy Dal'nego Vostoka. 1987. № 4. S. 70-80.
74. Jakovlev A. N. Ot Trumjena do Rejgana. Doktriny i real'nosti jadernogo veka. Moskva: Molodaja Gvardija, 1985. 416 s.
75. Jakovlev N. N. Prestupivshie gran'. Moskva: Mezhdunarodnye otnoshenija, 1970. 352 s.

ANATOLIY V. GONCHARENKO
(*Sumy State University, Ukraine*)

SOVIET HISTORIOGRAPHY OF THE US FOREIGN POLICY
ON THE PRC, 1949–1991

***Abstract.** The article considers the Soviet historiography of the US foreign policy on the China in 1949–1991. He lights main trends of researches in the Soviet historiography. The author gives an analysis of opinions of the Soviet Ukraine researchers on the US foreign policy on the PRC in 1949–1991.*

Over the 50 years, a circle of scientists constantly focusing on the research of the US foreign policy on the China, its principles, priorities and mechanisms has taken shape in the Soviet American studies. Scientists of that time were clamped in the ideological framework, which as a result reflected in historical research. However, this did not prevent historians from exploring current problems and discovering new sources. This influenced the development of American history studies.

To reflect the trends, generalizing and some individual works on this topic are analyzed. The relationship between the ideological climate and orientation in historiography has been established.

***Keywords:** USA, PRC, China, foreign policy, American-Chinese relations, historiography.*

Отримано 10.05.2023 р.